

HỘI VĂN NGHỆ DÂN GIAN VIỆT NAM

SÀN CHÁNG - LÊ THÀNH NAM

**CON GÀ, CON VỊT VÀ CON LỢN
TRONG VĂN HÓA NGƯỜI GIẤY LÀO CAI**

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT

HỘI VĂN NGHỆ DÂN GIAN VIỆT NAM

SÂN CHÁNG, LÊ THÀNH NAM

DỰ ÁN CÔNG BỐ, PHO BIÊN
TÀI SẢN VĂN HÓA, VĂN NGHỆ DÂN GIAN
VIỆT NAM

(E1, Ngõ 29, Tạ Quang Bửu - Bách Khoa - Hà Nội)

Điện thoại: (04) 3627 6440

Email: d...@...com)

CON GÀ, CON VỊT VÀ CON LỢN TRONG VĂN HÓA NGƯỜI GIẤY LÀO CAI

1. GS. TSKH. TÔ NGỌC THANH	Trưởng ban
3. GS. TS. NGUYỄN XUÂN KINH	Phó Trưởng ban
4. Nhà văn ĐO KIM CUÔNG	Ủy viên
5. TS. ĐOÀN THANH NÔ	Ủy viên
6. TS. TRẦN HỮU SƠN	Ủy viên
7. Ông NGUYỄN KIỂM	Ủy viên
8. Nhà giáo NGUYỄN NGỌC QUANG	Ủy viên
9. TS. VŨ CÔNG HỘI	Ủy viên
10. Ông TRƯƠNG THANH HÙNG	Ủy viên

GIÁM ĐỐC VĂN PHÒNG DỰ ÁN

TS. ĐOÀN THANH NÔ

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT

LỜI GIỚI THIỆU

Hội Văn nghệ dân gian Việt Nam (VNDGVN) là một tổ chức chính trị xã hội nghề nghiệp, nằm trong khối Liên hiệp các Hội Văn học nghệ thuật Việt Nam.

Quyết định số 82/NV, ngày 01/03/1967 của Bộ Nội vụ thay mặt Chính phủ đã cho phép Hội Văn nghệ dân gian thành lập và hoạt động trên phạm vi toàn quốc và có mối liên hệ nghề nghiệp với các tổ chức khác ở trong nước và nước ngoài.

Tôn chỉ mục đích của Hội là **“Sưu tầm, nghiên cứu, phổ biến và truyền dạy vốn văn hóa - văn nghệ dân gian các tộc người Việt Nam”**. Trên cơ sở thành quả của các công việc trên, Hội là một trong những đội quân chủ lực góp phần bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa - văn nghệ mang đậm bản sắc dân tộc đã được ông cha ta sáng tạo và giữ gìn trong suốt mấy nghìn năm của lịch sử dân tộc.

Những giá trị sáng tạo đó thể hiện mối quan hệ của các tộc người Việt Nam với thiên nhiên thông qua các tri thức sản xuất nông nghiệp; với xã hội thông qua phong tục tập quán, hội xuân; với nhân sinh quan thông qua các nghi lễ vòng đời người; với vũ trụ và thế giới tự nhiên đã được siêu nhiên hóa thông qua các loại hình tín ngưỡng tôn giáo; với lý tưởng thẩm mỹ thông qua các sáng tạo văn học nghệ

thuật. Ở mỗi tộc người Việt Nam, những lĩnh vực và hình thái văn hóa – văn nghệ này lại được thể hiện trong một sắc thái riêng. Chính kho tàng văn hóa đa dạng đó là nội dung, là đối tượng hoạt động của hội viên Hội VNDGVN.

Sau gần 50 năm hoạt động, được sự lãnh đạo của Đảng và sự chăm sóc của Nhà nước, Hội VNDGVN đã lớn mạnh với trên 1.200 hội viên. Số công trình do hội viên của Hội đã hoàn thành lên đến 5.000 công trình, hiện đang được lưu giữ và bảo vệ tại Văn phòng Hội.

Được sự quan tâm của Ban Bí thư và Thủ tướng Chính phủ, Dự án “**Công bố và phổ biến tài sản văn hóa - văn nghệ dân gian các dân tộc Việt Nam**” đã được phê duyệt. Trong giai đoạn I (2008-2012), Dự án đã xuất bản 1.000 công trình, tác phẩm văn hóa - văn nghệ dân gian các dân tộc; Giai đoạn II (2013-2017), Dự án sẽ tiếp tục công bố thêm 1.500 công trình nữa.

Hy vọng, các xuất bản phẩm của Dự án sẽ cung cấp cho bạn đọc trong và ngoài nước một bộ sách mang tính chất bách khoa thư về các sắc màu văn hóa của các tộc người Việt Nam, phục vụ thiết thực vào việc tra cứu, mở rộng hiểu biết của bạn đọc về truyền thống văn hóa giàu có và độc đáo đó; góp phần xây dựng nền “Văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc”.

Trong quá trình thực hiện nhiệm vụ, Dự án mong nhận được ý kiến chỉ bảo kịp thời của bạn đọc gần xa.

Xin chân thành cảm ơn!

Trưởng Ban Chỉ đạo thực hiện Dự án
GS.TSKH. Tô Ngọc Thanh

MỤC LỤC

LỜI DẪN.....	9
CHƯƠNG I. KHÁI QUÁT CHUNG.....	11
I. VÀI NÉT VỀ NGƯỜI GIÁY Ở LÀO CAI.....	11
1. Tên gọi, dân số và nguồn gốc lịch sử tộc người ...	11
1.1. Tên gọi	11
1.2. Dân số và phân bố dân cư.....	11
1.3. Nguồn gốc và lịch sử tộc người.....	14
2. Đặc điểm kinh tế xã hội vùng người Giáy ở Lào Cai.....	15
2.1. Đặc điểm kinh tế truyền thống vùng người Giáy Lào Cai.....	15
2.2. Đặc điểm xã hội vùng người Giáy Lào Cai.....	20
3. Khái quát một số hình thức tín ngưỡng của người Giáy ở Lào Cai.....	23
3.1. Thờ cúng tổ tiên (cùng pẩu già).....	23

3.2. Thờ và cúng thần (cúng xía-cúng pháng là cúng ma)	24
--	----

3.3. Tín ngưỡng mo, tào	26
-------------------------------	----

II. KHÁI QUÁT VỀ NGHỀ CHĂN NUÔI VÀ MỘT SỐ VẬT NUÔI CÓ TÍNH BIỂU TƯỢNG TRONG VĂN HÓA GIẤY	28
--	----

CHƯƠNG II. TRI THỨC DÂN GIAN VỀ CHĂM SÓC GÀ, VỊT, LỢN.....31

I. TRI THỨC DÂN GIAN VỀ NUÔI DƯỠNG VÀ CHĂM SÓC GÀ	31
---	----

1. Cách chọn giống gà (Le cây vắn)	31
--	----

2. Kỹ thuật nuôi dưỡng và chăm sóc gà	32
---	----

2.1. Làm chuồng gà.....	33
-------------------------	----

2.2. Cho gà ăn.....	36
---------------------	----

2.3. Phòng và chữa bệnh cho gà.....	37
-------------------------------------	----

II. TRI THỨC DÂN GIAN VỀ NUÔI DƯỠNG VÀ CHĂM SÓC VỊT	37
---	----

1. Cách chọn giống vịt (Le pít vắn)	37
---	----

2. Cách nuôi dưỡng và chăm sóc vịt.....	39
---	----

III. TRI THỨC DÂN GIAN VỀ NUÔI DƯỠNG VÀ CHĂM SÓC LỢN	40
--	----

1. Cách chọn giống lợn (Le mu vắn)	40
--	----

2. Kinh nghiệm nuôi dưỡng và chăm sóc lợn	41
---	----

CHƯƠNG III. VAI TRÒ CỦA CON GÀ, CON VỊT VÀ CON LỢN TRONG ĐỜI SỐNG HÀNG NGÀY CỦA NGƯỜI GIÁY43

I. VAI TRÒ CỦA CON GÀ, CON VỊT VÀ CON LỢN TRONG PHÁT TRIỂN KINH TẾ CHĂN NUÔI VÀ CUNG CẤP NGUỒN THỰC PHẨM CHO GIA ĐÌNH..... 43

1. Các món ăn được chế biến từ thịt lợn.....43

2. Các món ăn chế biến từ trứng gà66

3. Các món ăn chế biến từ thịt gà.....70

4. Các món ăn được chế biến từ thịt vịt.....84

II. VAI TRÒ CỦA CON GÀ, CON VỊT VÀ CON LỢN VỚI VIỆC ĐẢM BẢO LỄ VẬT TRONG CÁC NGHI THỨC TÍN NGƯỠNG DÂN GIAN.....89

CHƯƠNG IV. CON GÀ, CON VỊT VÀ CON LỢN TRONG VĂN HÓA CỦA NGƯỜI GIÁY91

I. CON GÀ VÀ QUẢ TRỨNG TRONG VĂN HỌC DÂN GIAN CỦA NGƯỜI GIÁY91

II. CON VỊT TRONG VĂN HỌC DÂN GIAN CỦA NGƯỜI GIÁY 118

III. CON LỢN TRONG VĂN HỌC DÂN GIAN CỦA NGƯỜI GIÁY 121

IV. CON GÀ, CON VỊT VÀ CON LỢN TRONG TÍN NGƯỠNG DÂN GIAN VÀ PHONG TỤC TẬP QUÁN CỦA NGƯỜI GIÁY 137

1. Con gà và quả trứng trong quan niệm của người Giáy	137
1.1. Quả trứng gà.....	138
1.2. Con gà (Cày).....	143
2. Con vịt trong quan niệm của người Giáy.....	144
3. Con lợn trong quan niệm của người Giáy.....	146
4. Con gà trong tín ngưỡng và phong tục tập quán của người Giáy	146
4.1. Con gà trong lễ cưới	147
4.2. Tục xem bói chân gà và xương gà	147
4.3. Con gà trong lễ gọi vía người ốm.....	156
4.4. Con gà trong lễ tạ bố gửi đi lập gia đình (Cạt chỉ)	160
4.5. Con gà trong lễ then cầu tuổi thọ cho người già (Tím liếng).....	168
4.6. Con gà trong lễ then cầu an thai (Pang tắm) ..	172
4.7. Con gà trong lễ then gọi vía sau đám tang.....	179
4.8. Con gà trong lễ then đốt tang (Hèo coọc piêu rảo poóc xảo xa)	183
4.9. Con gà trong lễ mo tang	186
5. Con vịt trong tín ngưỡng và phong tục tập quán của người Giáy	198

5.1. Con vịt trong các lễ then	198
5.2. Con vịt trong tín ngưỡng mo, tào.....	200
6. Con lợn trong tín ngưỡng và phong tục tập quán của người Giáy	220
KẾT LUẬN	223
SUMMARY	225

TRONG VĂN HÓA NGƯỜI GIÁY LÀO CẠI
CON GÁ, CON VỊT VÀ CON LỢN

In xong và nộp in: cuối năm 2016
Mã số sách tiêu chuẩn quốc tế - ISBN: 978-604-78-4922-3
Quyết định xuất bản số: 1144/QĐ-NXBMT ngày 13/9/2016
Số đăng ký xuất bản: 2719-2016/CXBIPH-V3-42MT
Quản lý Giáy, TP. Hà Nội
Địa chỉ: Số 9 Tập thể Điện tử Sao Mai, Phường Nghĩa Đô,
Tại Công ty TNHH sản xuất - Thương mại Hưng Hà
In 2000 cuốn, khổ 14,5x20,5cm

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT

44B Hàm Long - Quận Hoàn Kiếm - TP. Hà Nội

ĐT: 04.39449017; Fax: 04.39436133

Chịu trách nhiệm xuất bản

Giám đốc - Tổng biên tập

ĐẶNG THỊ BÍCH NGÂN

Biên tập: **HOÀNG MINH CHÍNH**

Sửa bản in: **HOÀNG THỊ THIỆU**

Chế bản: **CTY TNHH ĐT & SX PHÚ SƠN**

Trình bày bìa: **CTY TNHH ĐT & SX PHÚ SƠN**

Đối tác liên kết:

HỘI VĂN NGHỆ DÂN GIÀN VIỆT NAM

**CON GÀ, CON VỊT VÀ CON LỢN
TRONG VĂN HÓA NGƯỜI GIẤY LÀO CAI**

In 2000 cuốn, khổ 14,5x20,5cm

Tại Công ty TNHH sản xuất - Thương mại Hưng Hà

Địa chỉ: Số 9 Tập thể Điện tử Sao Mai, Phường Nghĩa Đô,
Quận Cầu Giấy, TP. Hà Nội

Số đăng ký xuất bản: 2719-2016/CXBIPH/32-42/MT

Quyết định xuất bản số: 1144/QĐ-NXBMT ngày 13/9/2016

Mã số sách tiêu chuẩn quốc tế- ISBN: 978-604-78-4925-3

In xong và nộp lưu chiểu năm 2016